

Sana
çocuklarınızın
gelişmesini
sağlar!

GRAFİKA

Çocukların, büyüme çağında, çabuk yorulduklarını ve zayıf düştüklerini sık sık unuturuz.

Besleyici kıymeti yüksek, A ve D vitaminleri bol olan SANA ile çocuklar daima kilodan ve boydan kazanırlar.

Sabah, akşam onlara bol SANA sürümüş eklemek yediriniz. Çocuklar SANA'da çok sevdiği nefis tad ve tazeliği daima bulurlar.

*Çocuklarınıza bol Sana:
ucuzdur,
gelişmeleri için elzemdir.*

264

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Aralık 1959

İÇİNDEKİLER:

DERLENEN HALK EZGİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ V. ARSEVEN	
TARİH VE HALK EDEBİYATI	Cahit ÖZTELLİ
BOZKIR'DA FERFENE	Ahmet PETEKÇİ
BAR DENİLEN OYUNLARIMIZIN ADI	Mahmut R. GAZİMİHAL
SIYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ GELENEKLERİ	Muzaffer UYGUNER
TİRE TÜRKÜLERİ	Hikmet DİZDAROĞLU
KÜTAHYA ZEYBEK GİYİMİ	Sadık UZUNOĞLU
UNUTULMUŞ BİR HALK OYUNU: KARA YUSUF	Şerif BAYKURT
ERZİNCANDA MİZAH (I)	Ali Rıza ÖNDER
AŞIK NİYAZI ERSOY (II)	Hasan Lâtif SARIYÜCE
DAĞDAKI, BAĞDAKI, (CUMHURİYET'TEN)	Doğan NADI
HALK OYUNLARI DERLEME GEZİLERİ	Bora HİNÇER
MASAL: PADİŞAHIN SEYAHATI	Mehmet BAHÇECİ
TÜRKÇE ŞİİR YAZAN ERMENİ ŞAİRLERİ	İhsan HİNÇER
BİZE GELEN KİTAPLAR	

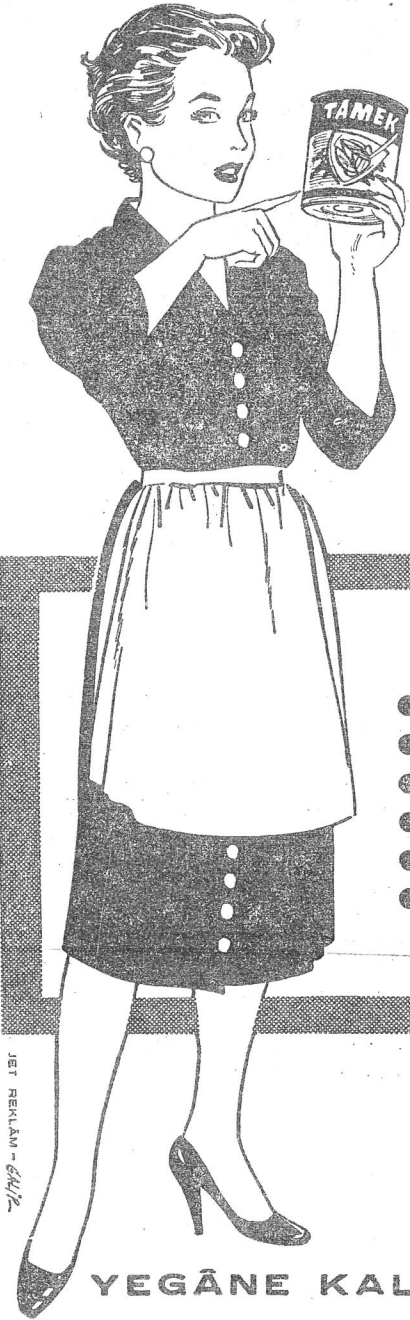
Sayı: 125

Kuruş: 50

265

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

Doktorunuzun verdiği reçeteye göre eczaneden aldığınız ilâçın sizi sığhate kavuşturacağına nasıl güveniniz varsa, TAMEK mâ-mullerinin nefaset, lezzet ve mükemmeliyetine de aynı derecede güvenebilirsiniz.

- DOMATES MAMULLERİ
- HAZIR YEMEKLER
- KOMPOSTOLAR
- REÇEL ve MARMELATLAR
- ZEYTİN ve TURŞULAR
- SEBZE KONSERVELEİ

TAMEK
KONSERVELEİ

YEGÂNE KALİTE KONSERVE

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949
AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 125 ARALIK 1959 YIL: 11 — CİLT: 6

Derlenen halk ezgilerinin değerlendirilmesi

Yazan: Veysel ARSEVEN

Yıl 1948... Göl İlköğretmen Okulunda müzik öğretmeniyim. Aylardan Temmuz. Öğrenciler askerlik kampında. Böyle bir zamanda bir gün, sayın Halil Bedi Yönetken, Muzaffer Sarsözen ve bir teknisyenden ibaret halk müziğini derleme heyeti Göle geldi. Değerli öğretmenim Halil Bedi Yönetken'in arzusu üzerine müziğe kabiliyetli öğrencilerden bir grubu hizmetlerine verdim. Bunların söyledikleri halk melodilerini plâğa alıp gittiler. Kastamonu'nun elektriği olan diğer kasabalarım da doluşan heyet, bölgenin halk müziğini derlemiş! olarak bir hafta sonra ilden ayrıldı.

Ben de o sıralarda folklor derlemelerine yeni yeni başlıyordum. Beşikdüzünde iken derlediklerimi de küçük bir broşür halinde bastırıştım. Şuna kani idim ki, Türk halk müziğinin gür ve temiz kaynakları köylerde dir.

Daha sonra, gene bu maksatla Pazarörende iken köylere yaptığım geziler, gayretkeş kimşeler tarafından, geçici bir zaman için de olsa, başıma ummadığım dertler açtı.

Yıl 1959... gene Temmuz ayı. Halk müziği derlemeleri yapmak için Sivas'a üç kişilik bir Fransız heyeti geldi. Benim bu konu ile uğraştığımı bilen arkadaşlardan biri, bunları alıp bizim eve getirdi, tanıştırdı ve ertesi gün de köylere gittik. (*)

Atilarında sağlam bir pikap, ellerinde pille çalışşan bir ses alma aracı. Aynı ülkünün kişileri

olarak çabucak kaynaştık, arkadaş olduk. Türk halk müziğini toplamak hususundaki niyetlerini sordum. Üç yıl önce aynı gaye ile İran, Pakistan ve Afganistanı doluşmuşlar. Topladıkları malzemenin değerlendirilmesi sırasında, melodik, ritmik ve bilhassa tonal bazı özelliklerin gerek İran, gerek Pakistan, gerekse yolun üzerinde rastladıkları Türk asıllı halkın müziğinde ortak roller oynadıklarını görmüşler. Bunun üzerine, konunun derinine inebilmek için, Türk halk müziğini etraflıca tanımak istemişler.

«Kani olduk ki, topladığımız melodileri gerçekten değerlendirebilmemiz için, Türk halk müziğini tanımamız şart» dediler. Kasabalarda, hele şehirlerde hiç durmak istemediler. «Köye, köye» diyorlardı. «Radyonun, sinemanın, plâğın etkisinden uzak kalmış gerçek ve bozulmamış halk müziğini ancak orada bulabiliriz». Ve köylerde neler neler bulmadık ki...

★
Bu iki olayı, iki ayrı düşünceyi karşılaştırmak için kaydettim. Elin adamı tâ Paristen kalkıyor, Türkiyeyi, İrani, Pakistanı köy köy dolaşıyor, biz, çok çok elektriği olan kasabalara kadar uzanabiliyoruz; elin adamı derlediklerini üç yıl içinde değerlendirebiliyor ve nokşanlarını tamamlamak için yeni ve yorucu gezilere çıkıyor, bizim yirmi yıldır beri topladıklarımız arşivlerde küfleniyor. Batılı araştırmacı için kendi memleketinin folkloru artık bir derleme konusu olmaktan çıkmış; bu yoldaki merak ve araştırma ihtiyacı-

ni karşılamak için Doğu memleketlerini karış karış dolaşiyor. Biz henüz kendi köylerimize ulaşamıyoruz.

★

Derken... 19 Mayıs 1959 günlü Tercüman gazetesinde İlhan K. Mimaroglu'nun bir yazısı ile karşılaştım. Sayın Halil Bedi Yönetken'in «Küçük Sahne» de folklor araştırmaları üzerine verdiği bir konferansın üçüncü gidişinden yana yakula söz ediyordu. Çünkü dinleyiciler arasında bulunan bir Amerikalı etnomüzikoloji öğrencisi, Halil Bedi Yönetken'e «Anadoluda üslup bölgeleri var mıdır — Türk halk müziğinin Kazakistan ve Kırgistan müziği ile ortak yanları nedir» — «Anadolu müziği ile Orta Asya müziği arasındaki modal ilintiler nelerdir?» gibi yersiz, can sıkıcı ve beklenmedik sorular sormuş. İşin garibi hiçbirine de doyurucu cevaplar alamamış. İşte Mimaroglu buna yanıp duruyor. «Bu cevapları bugün başkaya Yönetken veremezse, Türkiye dahilinde başka kimse veremez» diyor. Bu sözünden anlıyoruz ki, Mimaroglu, Halil Bedi Yönetken'i bu konuda tek otorite saymaktadır. Hakikaten sayın Halil Bedi Yönetken'in otoritesini pek de yabana atmıyalım. Ancak ne var ki o da birçok doğulu otoriteler gibi, gücünü iş başında değil de, daha ziyade masa başında harcamayı uygun buluyor ve bürokrat zihniyette bir topluluğun içinde de pekâla gemisini kayalara çarpırtmadan yürütebiliyor. Gerçi işin içinde bulunan biri tarafından bu sorulara cevap verememek cidden üzücü ama, şu da bir gerçek ki, köprü başlarında uzun zamandır nöbet bekleyenler, yılların verdiği yorgunlukla iş göremez hale gelmişlerdir. Yerlerini gençlere, iş yapabilecek kimselere terketmenin sırası çoktan geldi. Yoksa, bu nöbetçiler yerlerini kaldıkça, kendi halk müziğimizin bilimsel sonuçlarını birgün, yabancı folklorcuların hazırlayacağı eserlerden öğrenirsek hiç şaşmıyalım. Acaba Halil Bedi Yönetken'e yurt içi bölgelerinin müziğinde tonal ilintiler nelerdir sorulsaydı, onlara da cevap veremeyecek miydi?

1937 yılından beri halk müziğini derleme heyeti 10.000 e yakın melodi toplamış. Köylere kadar zahmet edilirse daha en azından 20.000 melodi toplanabilirdi.

Şimdi sorabiliriz: Derlenmiş olan 10.000 halk melodisi ne oldu ki, daha 20.000 tanesi derlenecek? Derleme işine girişeli yirmi yıldan fazla bir zaman geçti. Derlenmiş melodiler nótaya alındı, herkesin istifadesine sunuldu, üzerlerinde ilmi incelemeler mi yapıldı? Yurttan sesler topluluğu tarafından radyo ile yurdun dört bir tarafına mı

duyuruldu? Hayır... Bunlardan hiçbirini yapılmadı. Daha önceleri kuytu yurt köşelerinde terk edilmiş ezgilerden onbinlercesi bir araya getirildi ve Devlet Konservatuarının bir odacısına hep birlikte gömüldü. Birkaçı Muzaffer Sarısözen'in bastırdığı ve her zaman tartışma konusu olabilecek kitaplarda gün ışığına çıktı. Birkaçı da günde birkaç defa tekrarlanarak radyodan seslerini duyurabilmek bahtiyarlığına erişti... O kadar. Ya ötekiler? Onlar da halâ morgda, üzerlerinde teşhis yapacak fedakar ve maharetli insan bekliyorlar.

Şimdi gelelim toplanmış halk melodilerinin değerlendirilmesine. Şu bir gerçek ki bu büyük iş, bir kişinin, iki kişinin başaracağı iş değil. Gene bu iş geliş güzel kimselerin uğraşacağı iş değil. Böylesine büyük bir eser, ilim zihniyetine sahip olgun bir heyetin cabasıyla meydana gelir ancak. Herşeyden önce halk melodilerinin notası tesbit edilecek. Bunlar temiz bir şekilde ya alfabetik sıraya, ya illere yahut da bölgelere göre ayrı kitaplar halinde basılacak ve yalnız bu işi yapmakla görevlendirilmiş ilim heyetine değil, aynı zamanda halk müziğine karşı ilgi duyan herkesin istifadesine sunulacak. Ondan sonra, melodilerin tonal, metrik ve ritmik özellikleri üzerinde durulacak. Aynı melodinin ayrı bölgelerdeki farklı varyasyonları kıyaslanacak, üslup bölgeleri belli olduktan sonra bütün Anadolu'ya şamil bir harita düzenlenecek. Her bölgeye, hattâ ve hattâ bazan ilden ile belirli özellikler gösteren son derece değerli bir halk müziği hazinesine sahibiz. Oyun havalarını meydana getiren zeybek, halay, bar, horon ve daha başkalarının yurt içi bölgelenişleri nedir? Sözleri aynı olduğu halde farklı melodilerle söylenen türkülerimize nerelerde rastlanmaktadır? Hangi bölgelerde hangi çalgılar kullanılır? Bunların çevreyi etkileme dereceleri nedir? Daha birçok sorular sıralayabiliriz böyle. Fakat bunlara doyurucu cevaplar verebilmemiz için önür-üzde yazılı örnekler olması lâzım. Kısaca bir halk melodisinin herşeyini gösteren dört başı mamur künyeler muhtacdır. Bu iş önce değerli elemanlar, sonra da çok çok, para ister. Küçüklerin olup olmaz yerde söze karışmaları yakışık almaz ama bu işin altından da devlet babadan başka kimse kalkamaz. Hımmet onun gayret bizim olsun.

(*) Bu geziye ait intibalarını başka bir yazıda anlatacağım.

Tarih ve Halk Edebiyatı

Yazan: Cahit ÖZTELLİ

Osmanlı tarihinde öyle olaylar vardır ki tarihçiler ya hiç yazmamışlar, yada pek eksik bırakmışlardır. Bizi bu düşünceye götüren, saz şairlerinin tarih olaylarına dair yazdıkları manzumelerdir. Bu manzumelerin başka bir özelliği de olaylar karşısında halkın neler düşündüğünün ortaya çıkmasıdır. Meselâ, Napolyon'un Mısır'a hakim olmasını halk, hiçbir tarih kitabının yazmadığı bir olaya bağlıyor. Bunu, o zaman Mısır'da bulunan Aşık Mümin'in destanından öğreniyoruz. Bakınız, şair Napolyon'un başarısını nereye bağlıyor:

Nice bir yatarsun, gafletten uyan
Bu işlere ağâh ol Padişahım
Birkaç rical ile Valide Sultan
Mündür kâfire bil Padişahım

Padişaha sanki kafa tutar gibi bir durum takınan, öteyandan Mısırın kurtarılması için yalvaran bu destanın tümü için bakınız: (Cahit ÖZTELLİ, Zileli Şairler, 1944).

Bazan da tarihin yazmadığı, rütbesiz kahramanları yine saz şairlerinde buluyoruz. Meselâ, XVIII. yüzyıl sonlarına doğru yapılan savaşlarda, Romanya'da bir Türk kaleci olan Yerköy'de kazanılan bir zafer ve bu arada şehit olan Çaloğlu'ndan bahseden bir destan var. İlk defa yayınlayacağımız bu destanın da Genç Osman'ın Bağdat önderinde şehit oluşunu bildiren Kul Mustafa'nın destanındaki gibi «Şehitlere serdar oldu» sözleriyle bitiş dikkate değer. Birinci dörtlüğün bağlama mısraının kafiyesi ötekileri tutmamakta ise de yazılı bulunduğu cönkte manzumenin üstünde «Destan Yerköy» kaydı var.

Müdahana eyledi ey gazi kullarım
Mevlâm nusrat verdi ağıd yollarım
El'aman düşmanı görsün bu hailerim
Var mı şu cihanda eşi Yerköy'ün

Sah günü oldu cengin ikisi

Yürüdü gazilerin hepisi

Şehitler açar cennet kapısı

Şehitlere serdar oldu Çaloğlu

Bakın da ağlar giden kur atlı
Dayansın düşmanın toprağı daşı
Karalar bağlasın Nemçe kıraklı
Şehitlere serdar oldu Çaloğlu

Yerköy'de kazanılan birkaç zaferi tarihler yazar ama, bu adsız şehit «Çaloğlu» kimdir? Yalnız lâkabını bu destandan öğrendiğimiz «Şehitlere serdar olan» Çaloğlu kimbilir nasıl bahadır-ıklar göstermişti. Onun hatırasını, şu küçük tür-

küsünde anmak saz şairine düşmüştür.

Yeğen Osman, 1685'te Macaristan serdarı olan Melek İbrahim Paşanın bölükbaşı idi. Seferden kaçarak Anadolu yakasına geçti. Yedigözü ile birlikte eşkiyalığa başladı. Şiddetle takibedildiklerini gören Yeğen Osman eşkiyalıkta tutunamayacağı görünce hükümet kuvvetlerine sığındı. Anadolu'da asker toplamaya memur Teftişçi Halil Paşaya bölükbaşı oldu. Daha sonra 1687'de iki tuğ ile Afyonkarahisar mutasarrıflığına verilerek beşyüz adamı ile sefere gelmesi emrolundu. Yeğen Osman Paşa bir müddet sonra da dörtbin kişi ile Rumeli yakasına geçirildi. İsteği üzerine sancağına ilâve olarak kendisine «Serçeşmelik» de verildi. Böylece büyük bir tehlike teşkil eden Yeğen Osman Paşa'nın Rumeliye geçirilmesiyle kendisinin ve emrindeki sekban ve leventlerin kötülüklerinden kurtulmuş oldu. 1688'de Rumeli Beğlerbeğliği ve Halep valiliği ile birlikte Avusturya'ya yürüyecek orduya serdar tayin olundu. Avusturya ordusu Belgrad'ı kuşatınca Osman Paşa, yerine başkalarını tayin ederek leventlerine bedesten ve hanları yağma ettirdi, Nişe çekildi. Belgrad yirmidokuz gün dayandı. Hiçbir yardım gelmedi. Osman Paşa ihanet etmişti. Daha sonra açıkça ayaklanan Osman Paşa idam edilmiştir. Belgrad'a giren düşman halkı kılıçtan geçirdi, pek çok ziyet edildi. Bu acıları meçhul bir halk şairi, türküsü ile dile ve bize kadar getirdi. Bu türkü kimbilir çağında serhat kalelerindeki gazilere ne gözyaşları döktürmüştü. Türküyü dinleyelim:

Hep paşalar tuğun çekti yürüdü

Üstümüzü boz dumanlar büürüdü

Kuruldu döğüş, gaziler fardı

Boz duman içinde kalan Beligrat

Gine kavuşuyor ay ile yıldız

Kuruldu döğüşler, geceler gündüz

Defferile gitti onyedü bin kız

Güzelleri yesir olan Beligrat

Görebilsem Beligrat'ın dağların

Yüreğime bir od düşdü ağların

Zabdetmişler Beligrat'ın beğlerin

İslâm imdat der de ağlar Beligrat

Hezeli de deli gönül hezeli

Döküldü de yeşil gölün gazeli

Yesir gitti Beligrat'ın gözeli

Gözelleri yesir giden Beligrat

Eğerlendi atlar, kabir kazıldı

Geldi düşman karşımıza dizildi

Bozkır'da Ferfene

Yazan: Ahmet PETEKÇİ

Bozkır'da delikanlıların kış gecelerini hoş geçirmek için tertip ettikleri eğlencelerden biri de ferfenedir. Bekâr olmıyan genç, delikanlı sayılmaz. İçlerinden en cesur ve becerikli olanı baş seçerler. Buna, delikanlı başı, denir. Delikanlılar, yapacakları işleri, delikanlı başından müsaade aldıktan sonra yaparlar.

Delikanlılar, ferfene günü, durumlarına göre gönüllerinden koptuğu kadar un, bulgur, yağ, hatta koyun ve keçi getirirler. Un, bulgur ve mercimek gibi yiyecekleri satarlar. Yerine başka şeyler alırlar. Keçi ve koyunları keser, etlerinin bir kısmını kavururlar. Kavurmadan çeşitli yemekler yaparlar. Yanına kavun, üzüm, karpuz gibi soğukluklardan da hazırlarlar. Yatsı ezanından sonra yemeğe başlarlar. İhtiyarlar görüp ge-

çirdikleri halde, gençlerin yanında kadın bulunmasına izin vermezler.

Yemeğe, delikanlı başının iznini almadan önce kim başlarsa, onu hemen altı okka yaparlar. Hem de önüne bahçe dikerler (T. F. A. III. Cilt, 61. sayı, 976. sayfaya bakınız).

Bahçe dikmek, müsaadesiz yiyenin borcu haline gelir. Gelecek ziyafetin masrafını çeker ve hazırlar. Konya'da bu yemiş ve meyve sofrasına çetnevîr denilir.

İzinsiz yiyen delikanlı gelecek ferfeneyi hazırlamakla vazifelendirilince delikanlı başı, müsaade eder, delikanlılar yemeğe başlarlar. Yemekler yendikten sonra gece âlemi başlar, bu da Konya'nın otrak âlemidir.

Delikanlılar, gece yarısından sonra neş'e içinde evlerine dağılırlar.

Âl-Osman'ın orduları bozuldu
İslâm imdat der de ağlar Belirgat

Kuzular meleşir bilmez anayı
Gözyaşıyla doldurdular Tuna'yı
Kâfire teslim ettiler kalayı
Camileri kilise olan Belirgat

Burada, Belirgat halk ağzıyla «Belirgat» olarak geçiyor. Bu türküde «Hezeli de deli gönül hezeli» mısraı da dikkati çekiyor. Karacaoğlan bu mısraı çok kullanır. Başkalarında görülmeyen bu mısra türkünün Karacaoğlan tarafından söylendiğini düşündürüyor. Olay da şairin yaşadığı çağda uygun düşmektedir.

Yine Yeğen Osman Paşa hakkında ilk olarak yayımlayacağımız ikinci bir türkü daha var. Yazılı olduğu cönkte türkünün üzerinde «Türkü Yeğen Paşa» yazısı var. Bunda, Paşa övülmektedir. Demek ki kendi adamlarından biri tarafından söylenmiş. Son dörtlüğün son mısramın bağlaması yukarıdakileri tutmuyor. Aradan geçen zaman içinde değişmiş olduğu anlaşılıyor. Türkü şu:

Al abdest ibadet eyle (üç hece eksik)
Mevlâm sana yardım eylesün Yeğen
Bir zaman dâsitan oldun söylendin
Namm âlem içre kahyor Yeğen

Bir sabah — namaza cenge bulaştı
Çadırlar yıkıldı, ordular geçdi
Geldi küffar din islâma karşı
Hızır sana yardım eylesün Yeğen

Yeniğeri de metrisde kalmadı
Paşa kardaşlar imdada gelmedi
Etrafı eknafdan imdat olmadı
Ahedüp ağlayup cenk eder Yeğen

Eli mızraklı yiğitleri vardur
Var yedi kırala erliğin bildir
Elinde Zülfikar, altında Düldül
Al kana bulanmış cenkeder Yeğen

Urumeli bize mansıp verildi
Bir at yetiştirin atım yoruldu
Yanımda kardaşım bile bulundu
Deyüp derelerde inlerde eğlendi

Bu türkü belki Belgrad'ı bırakıp gitmeden düşmanla savaştığı sırada söylenmiştir

Yeğen Osman Paşa devletin başına belâ olmuştu. Tarihler ondan epeyce söz ederler. Fakat şu türkü belki onun bilinmiyen iyi yanlarını da ortaya koyar, günün tarihçesine aydınlatıcı bilgiler verebilir.

Görülüyor ki tarih belgelerinin eksik bıraktıklarını hâk ve şairleri tamamlıyor. Elimizde ikiyüzdün artık, tarih olayları ile ilgili manzume var. Bunların yayınlanması sonunda tarihe hizmet edileceği umulur.

(Not: Osman Paşa ve Belgrad'ın elden çıkması olayları hakkında daha geniş bilgi için, kolayca görülebilecek şu iki esere bakılabilir: İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, cilt 3, bölüm 1, sayfa 494, Türk Tarih Krumu; İslâm Ansiklopedisi, cilt 2, sayfa 478).

Bar Denilen Oyunlarımızın Adına Dair

Yazan: Mahmut R. GAZİMİHAL

Prensip itibarıyla Çin, Moğol ve Türk dillerinde (R) ile başlayan kelime bulunmadığı gibi, sonu (r) ile biten tek teceli türkçe kelimelerde bu (r) nin dığdığı gibi (ğ) ye döndüğü de diyelelerde çok olur. O suretle ki, bu prensibe göre bar kelimesi bağ'dan daha eski olması gerektiği halde, bağ kelimesinin bar'dan eski olması da ihtimâl dahilindedir. — Sonra, tek heceli kelimelerden kendi fiillerinin ancak ihtiyaca göre türemişliği göze çarpıyor: meselâ, **TİP**'den **TİlmeK** fiilinin çıkışı gibi. Çoğu zaman bu ihtiyaç hiç duyulmamıştır, yani tek heceli nice kelimelerin fiilleri yoktur: meselâ, «kar» kelimesinin kendi karmak fiili yoktur. Bir karmak fiili var, fakat anlamı acaba yağın karın yerde yığılarak karışmasından mı mecazdır? Bu ciheti dilciler çözer. «Saç»tan, benzeterek, saçmak fiili vardır. **Sarmak** fiilinin «sar» kökü ancak emrihâzır olarak kullanılır. Fakat yarmak fiilinin «yar» kökü, emrihâzırdan başka, ismicins olarak da vardır. v.s. — Bunlar gibi, **Bar** kelimesinin hem bağımsızlıkla hem de fiil kökü veya emrihâzır olarak eski Türk diyelelerinde kullanılmışlığı, ayrıca Bar'ın «bağ» dığdığı ile fiilleri bulunmuşluğu eski metinlerde görülür. Bağımsız veya kök olarak türkçe **Bar** kelimelerinin ayrı ayrı şeyler olduğunu düşünmek için hiç bir sebep yok, bilâkis ayınlığı, kıdem derinliğini ve dığdıklığı açıklatan emsâl çoktur. **Bar**. (- **Bar**), **Bağ** ve (- **Bağ**) sözlerini bir arada düşünmek zorunda kalıyoruz; sadece açık münasebetlere işaret ediyoruz.

Erzurum ve Kars topraklarının sıra oyunlarına verdiği Bar genel adını o yörelerden «ba» veya «bağ» telâffuz eden veya etmiş köyleri tahkik edemedik. **Bar**, en başta birliktelik ifade eder; **Barı** söylenişi de vardır. Oyun barı bu genel ada bağlıdır kanaatındayım: oyun beraberliği demek olur.

Eski batı türkçemizde **Bay**, **Bağı**, **Boyu** kelimesi vardı ki mehurdur. **Shir**, efsun anlamlarına gelen bu keli-

menin bizde **Büyü**, **Büğü** söylenişleri de vardır: Asyadaki raks anlamlı **Büdi**, **Biyü**, **Biy** veya **Bi** okunuşlu türkçe kelimeyle aynı şey miydiler? Ben evet diye ısrar ederdim, fakat dilciler ayrıca araştırma yapabilirler. Şaman oyunları bir nevi sihirbazlık âyinedir. «Bay kayın» kutsal kayın ağacı demektir.

Şaman davulunun sapına, hattâ kendisine Altayların kimi kabilelerinde «bar» denildiği gibi, bizim bar oyunlarında «tutmak» yardımcı fiiliyle **bar tutmak** denilmesi de el ele bağlanmak ifadesiyle anlamdaş düşüyor. Oyun bağı. Şu halde, Bar = Bağ eşitliği açıktır. (1) Bar tutmak, pas bağlamak Anadolu da aynı şeydir.

Bar, **Barga**, **Barı**, **Baru**, söylenişleri en eski metin, lûgat ve diyelelerde hep topluluk, birliktelik, elbirliği anlamlarıyla kayıtlıdır. **Bar** denilen oyunlarımız da bir beraberliktir. Bunun dığdığını bir Yenisey yazıtında buluyoruz: Radlof, «Bağ, halktan bir bölük (= **Volksabtheilung**)» diyor. Kıpçak diyelelerinde **bau** (= bav) söylenişi vardı.

Bar tutmak, birliktelik dizinde el ele tutuşmak demek olur. **Bar tutalm** dedikleri zaman bar dizinde yer alalım anlamı anlaşılır. Çağatayca da «barlamak», müteaddî fiildir: düzeltmek, sıraya koymak demektir. Fiilin kök kelimesi olan «bar» tertip, nizam, sıra ve dizi demektir. Fakat Erzurumda **Bar Tutmak** yerine «barlamak» denilmesi nesillerdir âdet değildir. Belki eskilerde denilirdi. Halde, **Zeybeklemek**, **Horonlamak**, **Halaylamak** denilmesi kadar yersiz görünüyor! Türkçemizdeki mehur **Barmak** fiili, korumak demektir: habis ruhlara karşı siyanet etmek. Fiilin kökü «bar»dır. Şu halde, **Bar**, **Bağ**, **Bağı** hep birdi, **büğü** ve **büyü** ile birdi, anlamdaş değişikliklerdi. **Biyü** ve **Büyü** ile anlamdaştılar. Şaman oyunlarındandırlar.

Bar kelimesindeki (r = ğ) değişimine dair, Kaşgarlı Mahmud'un türkçe sözcük divanında bütün türk dili diye-

Siyasal Bilgiler Fakültesinin Gelenekleri

Yazan: Muzaffer UYGUNER

Sosyologlara göre her topluluk kendi düzenleyici kurallarını kendisi düzenler. Bir ailenin düzenleyici kuralları olduğu gibi bir derneğin ya da başka bir topluluğun düzenleyici kuralları vardır. Uzun ve şerefli bir geçmişi bulunan, 4 Aralık 1959 tarihinde 100 üncü kuruluş yılını kutlayan Siyasal Bilgiler Fakültesi (Mektebi Mülkiye veya Mülkiye Mektebi veya Siyasal Bilgiler Okulu) nin öğrencileri arasında doğmuş ve uzun yıllar boyunca sürüp gelerek gelenek haline, düzenleyici kurallar niteliğini kazanmış bazı uyulması gereken ve uyulan örfler vardır. Bu değerli kültür yuvasının 100 üncü kuruluş yıldönümünden faydalanarak bu örflerden söz etmek istiyoruz.

1. — Tanışma çayı:

Giriş imtihanını kazanıp da birinci sınıfa giren öğrencilerle son sınıf öğrencilerinin ve ders okutan öğretmenlerin tanışması için, derslere başlandıktan bir hafta kadar sonra bir tanışma çayı düzenlenir. Bu çay son sınıf tarafından tertip edilip yemekhanede verilir. Bunun amacı, yeni gelen öğrencilerin yuvaya ısınmalarınıdır. Aynı zamanda okulda ders veren öğretim üyeleriyle de tanışmış olmalarını sağlamaktır. Bu çayda, yeni

leklere kadar, türlü fiil çeşitleri hatırlatabiliriz: Bağdamak, Bağlamak, Balmak, Bamak, Banmak, Bamak, Barlamak, Barlamak hep «bağlamak» demektirler. Başka bir eşitlikler dizisi şudur: Azerbaycan ve Kırgız Sözlüğündeki Bar daş kelimesi yurdumuzun nice yerlerinde Badaş, Badaşmak, Badışmak, Bağdaş, Bağdaşmak, Bağdaşık, Bağdalanak. Bağdamak, Bardabaş, Bardaş, Barsal türeyişleri halinde münasebetli anlamlarla vardır. Cümlesinde «bar» kökü aslında bir görünüyör ve birdir.

Bar ve Barı kelimesi topluluk ve rakıs anlamlarıyla iki Kafkas diline de türkçeden kaymıştır. Farsçada hafifçe imâleli bir «bâr» kelimesi türlü anlamlarıyla varsa da, bu başkadır, hiç bir zaman rakıs mânasında kullanılmamıştır. — Yer adlarındaki mesafelerinden bar çeşitlerinin eskiden Anadoluda çok daha yaygın olduğu anlaşılıyor: Erzu-

gelen öğrencilere hoş geldiniz denir, karşılıklı bir iki resmi sözden sonra çay içilip pastalar yenir ve törene son verilir. Bu törenin saati, 15 veya 16 dır.

2. — Maskeli balo:

Siyasal Bilgiler Fakültesinde ders yılının ortasında, bir kuruluş tertiplemesi ile her yıl bir maskeli balo eğlencesi yapılırdı. Son yıllarda bu geleneğin ortadan kalkmış olduğu görülmektedir. Maskeli balo konferans salonunda verilir. Herkes kendine göre bir balo kıyafeti seçer ve o akşam bu kıyafetlerle eğlenilirdi. Kız öğrenci sayısının çok olduğu yıllarda kadın ya da kız kıyafetine giren, honololu'lu kız kıyafetini seçen bir çok arkadaş olurdu. Bu arada çeşitli eğlenceler, seçimler yapılırdı. En güzel kıyafet seçimi, kiral seçimi, kiralı seçimi gibi. 1943 kışında yapılan maskeli baloda, o yıl ikinci olan sınıfımız Hâle Selasiye ve onun maiyetini temsil eden bir kıyafet ve alay beraberliği içinde salona gelmişti. Bu alayın hazırlanması için de birkaç arkadaş bir hayli uğraşmıştı.

3. — Küçük bar eğlenceleri:

Bar deyince akla hemen bizim anladığımız anlamadaki bar gelmesin. Bu konferans salonu-

rum'un Tortum ilçesinde Bar Köyü; Siноп'un Gerze'sinde Barcı Köyü; Giresun'da Barça Köyü; Diyarbakırda Barı Köyü; Sivas'ın Susehri'nde Barüüzir Köyü; Siirt'te Barzaan Köyü; Van'ın Gevas ilçesinde Bar Köyü; Ordu'nun Mesudiye'sinde Barcı Köyü, v.b.

Unutulmasını ki Bar ve Barı çit, çevrili duvar, bardak kenarında tutan pas halkası gibi nispetli anlamlarda da kullanılıyor. Bir XIV. yüzyıl Anadolu yazma metninde «bar» kir ve pas anlamıyla görülmüştür.

Bar oyunlarının tarih ve izleri işte bütün bu derinlik, yaygınlık ve Türk kültürüne aidiyet bakımından düşünülmek gerekiyor.

(1) Bağ kelimesinin bağlayacak nesne, sap, ot demeti, râbita, sapı üstündeki üzüm kütüğü anlamlarına geldiği hep bilindir.

nun önünde bulunan cigara içme ve hava alma yeridir. Üst kısımdaki balkonlara yerleşen arkadaşlardan müteşekkil çaz her hafta çarşamba akşamları dans parçaları çalar ve öğrenciler de birbirini ile dansederlerdi. Bunun en faydalı yönü, dans bilmeyenlerin dans öğrenmeleriydi. Böylece hiç dans bilmeyenler dahi küçük barda sürge sürge dans öğrenirdi. Küçük bar eğlenceleri aynı zamanda eğlenceydi de. İmtihanalara yakın bu eğlencelere son verilir.

4. — Kazgan dergisi:

Kazgan, yıllardanberi, mukaddes bir emanet gibi, büyükten küçüğe, mezundan yeni öğrenciye devredilerek yaşatılan mizah dergisidir. Yılbaşı, maskeli balo, bayram, veda çayı gibi belirsiz zamanlarda teksir makinası - son yıllarda matbada basılmaktadır - ile basılan bu derginin özelliği, konularını müşterek hayattan alması ve bir takım hayali ya da olmuş fıkrâ ve öykülerle uğraşmayıp Mülkiyede geçen olayları karikatürize etmeğe çalışmasıdır. Sayfalarında yer yer mizah sanatının inceliklerini taşıyan yazılar, güzel karikatürlere rastlanır. Onun ne sayısı bellidir ve ne de düzenlenir. Her sayısının herşeyi başkadır. Ama, başyazarının müstearı daima «karga»dır. Öbür yazarlar da hep bu gibi adlara bürünmüştür. Bu dergide, bu kültür yuvasının kalbi atıp durur. Birleştirici büyüünün bir unsuru da kazgandır muhakkak.

5. — Son sınıf veda eğlenceleri:

Son sınıfın veda eğlenceleri arasında «veda çayı» vardır. Fakat bunun özelliği yoktur fazla. Asıl özelliği olan eskiden «imza merasimi», bugün de «inek bayramı» denilen merasim ve ondan önceki günlerde yapılan faaliyetler.

Önce, neden «imza merasimi» ya da «inek bayramı» deyimleri üzerinde duralım. Eskiden, sabah 8,30 da ve akşam saat 17,00 de her öğrenci yoklama mahiyetinde olarak imza kâğıtlarına imza atardı. İşte bu imzayı, son sınıf, son defa merasimle atar ve ondan sonra imza mükellefiyeti de kalkardı. Sonradan, 1942 ders yılında Müdür olan bir zat imzayı kaldırıp kendi kafasına uygun gelen bir yoklama usulü koymuştu. 1945 yılı mezunları ilk yıl imza atıkları için son imza merasimini de sanırım ki onlar yaptı. Bu son imzadan önce, idari ve siyasi şubeler, sayıları az olduğundan, ittifak akdederek mali şubeye bir nota göndererek ilân-ı harb (!) ederlerdi. Eski Bab-ı Âli uslubu ile kaleme alınan ve gerçekten nota'ya benzetilen bu ültimatoma ilân tahatasına asılır ve mali şubenin cevabı beklenir. Ma-

li şube de cevabı notasını aynı yere asarak harbi kabul ettiklerini bildirecek minder savaşının gün ve saatinin kabulünü ister. Bu harb, minder savaş, merasimden evvelki gece dershanelerin bulunduğu katın koridorunda cereyan eder. Her iki grubun ellerinde minderler olduğu halde meydan-ı gazaya gelinir ve kavga başlar. Bu kavganın arabulucuları vardır ve bunlar aynı zamanda hakem rolünü de ifa ederler. Esirler alınır, minderler yırtılır ve kavga biter. Sonunda bir taraf galip sayılır.

Bu kavgadan bir gece önce ise, her son sınıf öğrencisinin elinde bir mum olduğu halde ve elektrikler söndürülerek, bu mum ışığı ile binanın her tarafı dolaşılır. Bu tavaf sırasında da «Yaşlı Gittim» e nazire olarak yazılmış ve onun bestesile söylenen son sınıf marşı söylenir:

Biz aynı yoldan geldik
Fakat dört koldan geldik
Bu sevgili ocakta
Yedik, içtik, eğlendik.

Günler aylağa geçti
Dört yıl havyarla geçti
En sonunda da felek
Tuttu bizi seçti

Dörtlükleri ile başlayıp devam eden bu marş her yıl bu gecede tekrarlanır. Bu geceki tavaf böylece biter.

Merasimin yapıldığı gün, sabahleyin binanın etrafı dolaşılır. Bu dolaşma sırasında her sınıf bir yenilik yapardı. 1944 yılı mezunları çalşkanlıklarından ötürü «inek sınıfı» adı ile anılırdı. Bu yüzden onlar, mezun oldukları yıl bir ineği süsleyerek dolaştırmışlardı. Şimdi artık bu bir gelenek oldu. Binanın etrafında böylece dolaşıldıktan sonra bina ile spor salonu arasındaki basketbol açık hava sahasına gelinir ve orada, bir yandan notlar - temsili olarak - yakılırken bir yandan da bir horoz kurban edilir. Bundan sonra içeriye, hole geçilir. Orada bir kürsü ve banklar hazırlanmıştır. Son sınıf öğrencileri mizahi hikâye ve şiirler okurlar ve ondan sonra da son imzalarını, numara sırası ile atarlar. Kürsüde sınıfın en yaşlısı ile en genci de bulunur; gencin yanaklarından, yaşının da ellerinden öpülür ve merasime son verilir.

Bu merasim, bugün «inek bayramı» adı ile anılmaktadır. Bu yazıda, ufak tefek bazı geleneklere yer veremedik. Yazdıklarımız ve yazmadıklarımız bu ocaktan çıkanları birbirine bağlayan bağları teşkil eder. Bu ocağın uzun ömürlü olmasını dilerim.

Tire Türküleri

ODUNCULAR

(Tire'de Kuyucaklı Mehmet'ten

Oduncular kısa keser odunu aman aman
Gözümün yaşı çifte dermen yandım efeler dön-
dürür

Bu dert bana iflâğ etmez, öldürür aman aman
Yandım efeler ben yandım

Şu serhoşun dillerine aldandım.

Oduncular kısa keser odunu aman aman
Kesen bilmez yakan bilir yandım efeler tadını
Mantın fiştan pek de sıkışmış badunu aman aman
Yandım efeler ben yandım

Şu serhoşun dillerine aldandım.

Oduncular kısa keser odunu aman aman
Ağlar iken gözlerime yandım efeler kan doldu
Senin için mor şişeler dün doldu aman aman
Yandım efeler ben yandım

Şu serhoşun dillerine aldandım.

ELMA TÜRKÜSÜ

(Tire'de Mehmet Karayığen'den

Elmanın bir yanı yeşil
Ak kolların boynuma doluşır
Ben serhoşum dilim doluşır

Fincana fincana kar gibi gerdana
Odaları yan yana yak mumu şamdana
Elmanın bir yanı beyaz
Geceler gündüzden ayaz
Benim yarım kardan beyaz
Fincana fincana kar gibi gerdana

SÜT VEREN ANNELER,
KANSIZLIK, ZAFİYET
KLOROZ, İŞTAHSIZLIK
SIRACA VE NEKAHAT
İÇİN

Toplayan: Hikmet DİZDAROĞLU

Odaları yan yana yak mumu şamdana

Elmanın bir yanı pembe
Ah güzelim gönülüm var sende

Ben ötürüm ayrılmam senden
Fincana fincana kar gibi gerdana

Odaları yan yana yak mumu şamdana

KAMAROĞLU TÜRKÜSÜ

(Tire'de Mehmet Kuyucaklı'dan

Ağcak Yüksek şu Tirenin dağları
Yol etti de gitti Kamaroğlunun Eminem de kan-
ları

İmam oğlu çok beklesin damları
Yörü yörü dilber sandal saçların Eminem de
sürünsün

Senin benim davalar müstantikte Eminem de
görülsün

Yeşil olur şu Tirenin mazısı
Böyle de imiş alnımızın Eminem de yazısı
Kamaroğlu annesinin kuzusu

Yörü yörü dilber sandal saçların Eminem de
sürünsün
Senin benim davalar müstantikte Eminem de
görülsün

Evlerine vara gele yol ettim
El kızını ben kendime Eminem de yâr ettim
Annesinden istemeğe ar ettim
Yörü yörü dilber sandal saçların Eminem de
sürünsün

Senin benim davalar müstantikte Eminem de
görülsün

Evlerine vara gele aşındı
Hediyeler mor mendiller Eminem de taşıdı
Kamaroğlu hançer yedi şaşırdı
Yörü yörü dilber sandal saçların Eminem de
sürünsün
Senin benim davalar müstantikte Eminem de
görülsün

ŞU TIRE'NİN HANLARI

(Tire'de Mehmet Karayığen'den

Şu Tire'nin han kapusu sürgülü
Siyahta saçlar sırma ile örgülü
Benim yarım aman şu yerlerin bülbülü
Urumdan Şama kadar ünüm var benim
Şu yerlerde bir ufacak yarım var benim
Şu Tirenin hanları ekleme
Nazlı yarım yine de geldi aklıma
Yenileyin aman yar sevmişsin saklama
Urumdan Şama kadar ünüm var benim

Şu yerlerde bir ufacak yarım var benim
Endim gittim şu Tirenin hanına
Mekân tuttum güzellerin yanına
Pazar ettim aman şeftalinin onuna
Urumdan Şama kadar ünüm var benim
Şu yerlerde bir ufacak yarım var benim

BİR GEMİM VAR (türkü)

(Tire'de Mehmet Karayığen'den

Bir gemim var aman salverdim engine
Hovardalar damga vurnuş beyim aman dengine
Şimdi rağbet aman güzel ile zengine
Ağlama kömür gözlüm sızlama börek gözlüm
Avdan geldim beyim aman yorgunum
Yorgun değil ben o yare beyim aman vurgunum

Bir gemim var aman adalarda yaslanır
Yağmur yağar yelkenleri beyim aman ıslanır
Benim yarım aman bir gün olur uslanır
Ağlama kömür gözlüm sızlama börek gözlüm
Avdan geldim beyim aman yorgunum
Yorgun değil ben o yare beyim aman vurgunum

Çıkabilsem aman şu yokuşun başına
Güneş vurdu Altınımın beyim aman taşına
Benim yarım aman girmiş onbeş yaşına
Ağlama kömür gözlüm ağlama börek gözlüm
Avdan geldim beyim aman yorgunum
Yorgun değil ben o yare beyim aman vurgunum

ZEYBEK OSMAN TÜRKÜSÜ

(Tire'de Mehmet Karayığen'den

Osmanımın mendili ilimon sarısı of
Osmanımı vurdular öğlen arası
Osmanımın çektiği kurşun yarısı of
Osmanım Osmanım zeybek Osmanım
Zeybek olduğuma ben de pişmanım

Kavak dibi deresinden sular akmasın of
Annem beni gelecek diye yola bakmasın
Çuha şalvarıma uskur takmasın of
Osmanım Osmanım zeybek Osmanım
Zeybek olduğuma ben de pişmanım

Evlerinin önü armut alanı of
Al kanlara boyandı fişek kolanı
Arar iken buldun Osman belânı of
Osmanım Osmanım zeybek Osmanım
Zeybek olduğuma ben de pişmanım

TIRE TÜRKÜSÜ

(Tire'de Mehmet Karayığen ve
Kuyucaklı Mehmet'ten

Şu Tirenin çarşısında üzüm var annem
Aman aman aman aman aman
O yarımın kaşlarında gözüm var annem

Aman aman aman aman aman
Haydi de yavrum erik dalları
Erik dalı kırılmış hakka yalvarır
Üstümüzden geçti bayram ayları
Aman aman aman aman aman

Şu Tirenin çarşıları aynadan annem
Aman aman aman aman aman
Sensin beni deli deli söyleten annem
Aman aman aman aman aman
Haydi de yavrum karabiberim
Kaldır zülfünü biryol göreyim
Sen ellerin olmuşsun ben de öleyim
Aman aman aman aman aman

Ben sılamdan gece geçtim iradım annem
Aman aman aman aman aman
İradım da ben yarımı aradım annem
Aman aman aman aman aman
Pınar baştan bulanık akıyor aman
Sevdan beni içten yakıyor aman
Bu gönül seni istiyor aman
Aman aman aman aman aman

Bir tepeden bir tepeye ün olur annem
Aman aman aman aman aman
Herkes sevdiğine yanar kül olur annem
Aman aman aman aman aman

Haydi de haydi olur mu böyle
İnsan sevdiğine yanar mı öyle
Gönül de ferman dinler mi söyle
Aman aman aman aman aman

HER İŞ ADAMI, VE HER MÜ-
ESSESE, REKLAMLARINI İS-
TANBUL TRAMVAY VE TÜNEL
İDARESİ'NİN - OTOBÜSLERİN-
DE, TRAMVAYLARINDA, Dİ-
REKLERİNDE VE TÜNELDE
YAPIYOR.

SİZ DE MALİNİZİ VE MÜESSE-
SENİZİ TANITMAK İSTİYOR-
SANIZ, İDARE'NİN BEYOĞ-
LU'NDA, METRO HAN'DA 4.
ÜNCÜ KATTAKİ İLANAT BÜRO-
SU'NA MÜRACAAT EDEREK,
İ. E. T. T.
NİN VASITALARINDA YER
AYIRTINIZ.

Kütahya Zeybek Giyimi

Yazan: Sadık UZUNOĞLU

Her yerin zeybek giyimi esasta bir olmakla beraber bazı mahallî değişiklikler yer yer göze çarpar. Teferruat-taki farkların daha ziyade bölge modalarının eseri olduğu düşünülebilir. Kızıl börk (ki XVI, yüzyıldan itibaren bazan fes de denilmeğe başlanmıştı), silâhlık, çepken ve dizlik ki her yerde birdir. Giyimi, oyununun başlıca dekoru olduğu için teferruatından kısaca bahsetmeyi faydalı görüyorum. Giyim cidden orjinaldir:

A) Başta:

a) Eskiden: «kızıl börk» üstüne püsküllü Trabulus. Yüksek börk Türkün en eski baş giyimidir (1).

b) Yakın zamanda: Kelboş (Sakar-yadan gelen pamukla dokunup, kesildikten sonra ipekle nakış yapılır. Alt kısmına oya işlenir). Kelboşun üstüne kefyeye (Kütahyada poçu tabir edilir. Fari-side örten manasına geliyor) sarılır ve bir köşesinin ucu sallanır.

c) Şimdi: Püsküllü fes (kalıplı veya kalıpsız), püskül uzunluğu 25-30 cm) üzerine kefyeye (poçu).

B) sırtta:

Dış gömlek (entari) üzerine yelek, (eskiden camadan giyilmiş). Sonra mavi yeşil renkli çuhadan çepken giyilir. Çepkenin kolları yarı ise omuzlardan sallanır, dikili ise geçirilir

C) Belde:

a) Eskiden: Kuşak sarılır (kuşak mavi, kırmızı yeşil olmak üzere üç renkli olur. Her ekin enliliği 30 cm dir. Bu renkli parçalar renk ahengi dairesinde sıralıdır.)

b) Şimdi: Hicazdan ve İrandan gelme şal sarılır eski giyimi de kullandıklarını bazan görüyoruz.

D) Silâhlık:

Çifter yatağanlı olur. Üç beş, yedi gözlüleri vardır:

1 — Para cüzdanı, çakı gibi eşyaları koymak için;

2 — Tabanca (bu tabancalar çak-

maktır);

3 — Bıçak (kulaklı): muhtelif boyda olup, ters sokulur.

(Bıçak çekilirse tersiyle vurulur. Ancak efe ölüm tehlikesile karşılaştığını anlarsa, bıçağın yüzünü çevireceğini rakibine bir kere söyler ve ondan sonra vurur).

4) Maşa — Dipçik veya hakikî manasında kullanılır;

5 — Ayrıca tütün kesesi ve bununla ilgili malzeme.

E) Kütüklük:

Silâhlığın üstüne kuşanılır.

F) Muskalık: (hamail, hamaylı)

Sağ koltuğun altına kayışla asılan, üstü gümüş işlemeli gümüş bir kutudur. İçinde küçük bir Kur'anı Kerim veya enam bulunur. Efe için bu manen koruyucu bir varlıktır.

G) Bazubent: Sağ bazuya takılır. Yuvarlak veya üç köşelidir. Muhtelif şekil ve parçaları vardır. Her parça gümüş işlemelidir.

H) Altında: Ağı bol şalvar biçiminde, işlemeli çuhadan don.

İ) Ayakta:

1 — Uzun çorap (gül veya çeşit işlemeli)

2 — Kırmızı veya mavi püsküllü tozluk

3 — Diz bağı (tozluğa göre rengi seçilir tozluk kırmızı ise diz bağı mavidir).

4 — Yemeni: (bu sade veya yüksek topuklu bir ayakkabıdır) (2).

1 Divan-ü Lûgat - it - Türk'e bakınız. (XIV). yüzyıldan Aydınlı denizci Umur Beyin başında ve Türk askerlerinde eski kayıtlara göre hep kızıl börk vardı.

2 Zeybek giyiminin tetkiki için antikacı Halil Temizer, Ahmet Akınca ve Matbaa müdürü Halil Kadri Erdem'in kıymetli bilgilerinden faydalandım. Lüzum görülen bazı noktaları ve düzenleme fikrini «Egede zeybek oyunları ve havaları» adlı eserden aldık S. 46, 47.

Unutulmuş Bir Halk Oyunu: Kara Yusuf

Yazan: Şerif BAYKURT

Daha evvel yaptığım incelemelerde Kara Yusuf ve Alaybey isimli oyunlara da tesadüf etmiş fakat görebilmek imkânına sahip olamamıştım. Son defa Davul-Zurna ekibiyle müşterek yaptığımız gezide biri 69, diğeri 74 yaşında bulunan iki ihtiyardan bu dansları seyredibildim.

Selânik-Doyran doğumlu bu iki ihtiyarla bir köy kahvesinde buluştuk. Kendilerine, çok eski olduğunu tahmin ettiğimiz birkaç Rumeli melodisi dinlettik. Çok içlendiler, çok hislendiler. Çalınmasını arzu ettikleri havalar bulunup bulunmadığını sorduk. Memnun kaldılar. Hakikaten Rumelinin efelik ruhunu dile getiren bir kaç ağır türküyle bazı oyun havaları istediler. Şevk içinde dinlediler.

Kendilerine gelişimizin sebebi anlatılınca 74 lük ihtiyar kalktı; Zurnanın tiz sesiyle davulun ağır ritmi arasında ağır ağır Kara Yusuf oyununu oynamaya başladı. Karayusuf Horo halinde oynanan bir oyundu. Fakat diğer Rumeli horolarından bariz bir şekilde ayrılıyordu. Sıçramalar bir çömelip kalkmadan ziyade, bir atlamaya veya uçmaya benziyordu.

Bu uzun boylu, zayıf, yetmişdört-lük ihtiyar başlangıçta ağır ağır oynuyordu. Horonun başındaydı. Vecd için deydi. Gözleri kapalıydı. Sanki gençliğini yeniden yaşıyordu. Sonra bir aralık, ritimler birden sıklaştı davulun tokmağı daha sık ve sert vurmağa başladı. İhtiyar da bir yay gibi birden gerildi ve sıçradı, atladı, çöktü... Bir iki sıçramadan sonra elini havaya daha çok kaldırdı ve durdu. Yorulmuştu. Elindeki büyük mendili omuzuna attı. Nefes nefeseydi. Zurnacıya:

— A bre çocuk, dedi. Canıma işledi. Çiğerlerimi aldın... Ah kahpe gençlik! Yanımıza, peykeye oturdu. Bir müddet dinlendi. Sonra bize döndü:

— A be beyim, dedi. Kimi okumağa, hafuzluğa merak salar, kimi de başka

şeylere. Bizim de içimize girmiş bu bir kere, ha çıkar bakalım de!

Bundan sonra Kara Yusuf oyununun doğuşu üzerinde duruldu: Oyun, Kara Yusuf isimli bir âsi'nin adını taşıyordu. Onun adına oynanıyordu. Onun için çıkarılmıştı.

Kara Yusuf bundan altmış yetmiş sene evvel Doyran civarında yaşamış bir asker kaçağıydı. Mücadelesi Bulgarlara karşıydı. Bulgarları atının kuyruğuna bağlar, kasaba içinden geçirirdi. Tebdili-kiyafet Kaymakamın odasına girer, tabanca çeker, anlaşmalara varır. Hayrat yapardı. Bulgarlardan aldığı paraları fakirlere dağıtırdı. Hakkında düzelen destandan da anlaşıldığı gibi güzel bir delikanlıydı. Ölümü, usaklığını yapan bir çoban tarafından oldu. Su getiren bu çoban efendisini uyur görünce baltayla kafasına vurdu. Kafatası yarıp gözlerinin üzerine kan dökülünce etrafı göremedi. Ateş etti, fakat çobanı vuramadı. Bu destan annesinin ağzından düzeldi. Türküsüyle beraber söylenen oynanan Kara Yusuf oyunu destanın daha uzun olması lâzım. Hepsini derlenemedi. Çok uzun olması ve hikâyeyi baştan sona anlatması mümkündür.

KARA YUSUF

Ayde Yusuf! Ayde! Gel artık eve.
Gelmem anam, gelmem, ben girmem ele.

Şugova deresi engin dolayı
Kaçma Yusuf kaçma yoktur kolayı.

Volovan deresi sarı buzları
Kolkola tutunmuş gâvur kızları

Yusufun palası alkan içinde
Yusufu sorarsan balkan içinde

Yusufum bir kalos, kıvrık oğlan
Doyran kaymakamını durdurur divan.

Ayde Yusuf ayde! Gel artık eve
Gelmem anam gelmem, ben girmem ele.

Erzincan'da Mizah

— I —

Yazan: Ali Rıza ÖNDER

Depremler ülkesi yaralı Erzincan'da, üzün, ağlatan, derin derin düşündürülen olguları tarih bol yazmıştır. Onun yazgısı, dertli deyişler, ağlatıcı ezgilerle doludur. Ama bu olum, Erzincan'da gülmenin, gülererek düşünmenin yokluğu demek değildir. Nitekim, kişi oğlunun bulunduğu her yerde ağlamakla gülmek, acı ile tatlı, çirkin ile güzel, kötü ile iyi, yanlış ile doğru, yan yana, koyun koyuna yaşaya gelmiştir.

Bu yazımızda, Erzincanlı genç bir ozanı tanıtarak deyişlerinden örnekler sunacağız. Bu örnekler Erzincan halk ağzı ile yazılmıştır. Deyişlerin yayımlanması, Erzincan'ın güldürücü (mizah) ile olan ilintisini açıklamaya yarayacağı gibi halkbilim ve dilbilim alanlarında araştırma yapmak isteyenlere de ipucu verebilecektir.

Erzincan konuşması, bütün Doğu Anadoluda görüldüğü gibi okumamış halk yığınlarının burada da eski Türk ağzını olduğu gibi yaşadığını göstermektedir. Batı şehirlerine gidip gelenler, iş alanında sivrilenenler, okuyup aydınlananlar, yerli ağzını hemen bırakmışlardır. Ancak, yerinden ayrılmamış, okumamış kadınlar, Erzincan'ın bütün gelenek ve göreneklerini yaşatacak, bütün özelliklerini ortaya koyacak durumdadır.

Doğu Anadolu ağzı, Azerbaycan ağzı ile birdir. Şu var ki Azerbaycanda aydınlar yerli konuşmaların etkisinden pek uzaklaşmamış, onu yazı diline de sokmuşlardır. Anadoluda ise İstanbul konuşması «resmiyet» kılığında da faydalanarak geniş ölçüde yayılmakta, benimsenmektedir.

Tanıtmak ve deyişlerinden örnekler vermek istediğimiz Alaettin Sağ, Erzincan'da bakır işlemeciliği yapan bir sanat adamıdır. 1930 yılında Erzincan'ın Molla güzel Mahallesinde doğmuştur. Babası Süleyman, anası Fevziye'dir. Alaettin Sağ, Erzincan Orta Sanat Oku-

lunu bitirmiş, marangozluk ve tornacılık öğrenmiştir. Şimdi, serbest iş alanında çalışmakta, bakır sanatları ve bunun alışverişi ile uğraşmaktadır. Ortaokul birinci sınıfında iken koşuklar (manzumeler) yazmağa başlamıştır. Bunlardan bir kısmı Erzincan gazetelerinde yayımlanmıştır. Sanata olan eğilimini, babasından almıştır. Babası Süleyman Sağ, ud ve cümbüş te çalan bir halk sanatçısıdır. Alaettin Sağ, ortaokullarda ve sanat enstitülerinde oynanmış piyeslerin de yazarları arasındadır.

Bu yazımızda Alaettin Sağ'ın defterinden aldığımız üç güldürücü parçadan birisini vermekle yetineceğiz. İkisini de gelecek yazımızda sunacağız.

YEMEKLER

Herif bugün guzu eti alursa
İlahana dolmasına öliyer.
Eğer südü biraz bolca olursa
Haşılın derdinden deli olıyam.

Yarpah dolmasına soğan keyifdür,
Cıvıraya mor badılcın hayıfdu,
Pirinç pilavına sabrım zayıfdu,
Gaşuhlu, gaşuhsuz, haman dahyam.

Köfdeye yahuşur soğanın özü,
Erüšte çorbası doyurmaz bizi,
Hele hamur günü güveç lövlezi.
Yemiyen mi, yohsa ben mi deliyem?

İşgembeyi nedim, içi fişgü,
Biz büimezük, sambabayı, keşgülü,
Misafire aluçah, eşgılı,
Çoh mahbula geçtüğünü büliiyem.

Yaydım yayuh, sağdım ahsam ineği,
Babukgo'nun çohdur işi, emeği,
Sütlü, mahallebi, tango yemeği,
Kelecoş'un tabağını siliyem.

Övle olur, peşdamalı düğlersen,
İneği suvarur, tuta bağlarsan,
Guymağın üstüne yağı dağlarsan,
İşte ben de bundan keyif alıyam.

Demliğimiz yeşil, semaver büyük,
Yahıyk herifinen, eşga geliyök.
İkimiz de birer, türkü büliüyök,
Herif baha, ben herife söliyer.

Âşık Niyazî (Ersoy)

— II —

Yazan: Hasan Lâtif SARIYÜCE

— 4 —
Neden bümem dış doluştın
Bende mi suç sende mi suç
Beni gördün başkalaştın
Bende mi suç sende mi suç
Yaklaşmaz diye kızardın
Yaklaştığım gün şımardın
Kele uydun dula vardın
Bende mi suç sende mi suç
Her sözü has paha sandın
Kim ne anlatsa inandin
Kahpe alçaklara kandın
Bende mi suç sende mi suç
Benimle el ele verdin
Beni dilden dile verdin
Harmanı ters yele verdin
Bende mi suç sende mi suç
Hüsüne maske büründün
Rakiplerime göründün
Şüle vermeden öğüdüün
Bende mi suç sende mi suç
Oynadın sevdin seyiştin
Atı merkebe deyiştin
Hasretinle hasta düştün
Bende mi suç sende mi suç
Bülbüle has neslerin
Seyrangâhi serçelerin
Şamdamsın pis fenerin
Bende mi suç sende mi suç
Gülsene girdin eğlendin
Tuttun hardala imrendin
Hükümü ver kendine kendin
Bende mi suç sende mi suç

Hakikat sandın masalı
Aslan gözettin çakalı
Tursuya deyiştin balı
Bende mi suç sende mi suç

— 5 —

Bir tüle vurgunum telli duvaklı
Çeşit çeşit has kumaşlar içinde
Keldiği avların eğlensem de ah
Bülbüle meftunum kuşlar içinde
Hakka meyyal doğru fikri reddetmem
Sevdiğim güzeli güle benzetmem
Neslimi severken mezhep gözetmem
Hacı Bektaş kızılbaşlar içinde
Aşkama medyundur bu kalan ömrüm
Canda aşk olmasa düşer ölürüm

Şu benim duraksız divane gönlüm
Kâh âlimler kâh ayyaşlar içinde

— 6 —

Hele şu dünyanın aksi işine
Altun gümüş pul kadrini bilen yok
Pazarlarda her ne satsan boşuna
Tüccarlarda mai kadrini bilen yok
Sakla dostum sözüm kalsın arada
İzzet ikram müslümanlık parada
Ehli gitmiş râğbet kalmış arada
Nefse hürmet il kadrini bilen yok
Şaşkın gönül nerden gitse harabe
Yol kalmamış dağdan geçmez araba
Kıymet yetmez sirke ile şaraba
Bu ne hikmet bal kadrini bilen yok
Bu zamanın böyle aksi gidışı
Hasım kıldı kardeş ile kardeşi
Davul zurna aşınası her kişi
Saz çalsak da tel kadrini bilen yol
Fırsat geçti cahil ile deliye
Sanki sardık torbaları dahya
Bülbül âşık baltalanmış çalıya
El değmedik gül kadrini bilen yok
Bilmem ERSOY divane mi deli mi
Zenginler var fikretmezler ölümü
Hasır sanki taze devrin kilimi
Eski kilim çui kadrini bilen yok

— 6 —

Beni dertli yapıp derde
Salamın da
Bunu üstüne her yerde
Alanın da

Düzme koşma-bazı-aiçak
Haya bilmezler hele bak
Hak dururken hileyi Hak
Bilenin de

Dalkavuğun yık damını
Zenginlin çalar yanını
Fukaranın bostanını
Yolanın da

Kılmış Hakka ahdü peyman
Dışta insan içte hayvan
Bu sözümle beni düşman
Bilenin de

Çobanın cübbesi aba
Çiftçiye lâzımdır yaba
Şiniği doldurup kaba
Silenin de

- Ben usandım o masaldan
Eski inandığım faldan
Namerdin geçtiği yoldan
Gelenin de

Bende elem çok bu ara
İçimde bir eski yara
Müslümanın arkasına
Gülenin de

Bir belâ çıksa uğruma
Keder gelmez süruruma
Aksi halde kusuruma
Kalamın da

Zamanın şeytanı cini
Yoldan çıkardı mürmini
Niyazi'nin sevdiğini
Alamın da

- 7 -

Nakletti nâdana ilminden alim
Belâdan belâyâ sürüklendi hep
Kaç yıldır sönmedi sinemde zalim
Bu derdin ateşi körüklendi hep

Taşladık tekkeden sahte derviş
Velâkin girdapta yine er kişi
Şaşırıp gittikçe şaşkınlık işi
Mes giyen ayaklar çarıklandı hep

Yalan mı yârânı yadlar ayarttı
Hoyrat el hakkayı batmanla tarttı
Hilekâr çoğaldı haksızlar arttı
Haksızlık ölçeği hörüklendi hep

Devşirdik harman herkesten evvel
Rüzgâr kahpeleştirdi yandan esti yel
Çektik ülemadan imamlardan el
İmam bozmaları sarıklandı hep

Her hadde hayatın tadı kalmadı
Çünkü şerbet kondu, şalgamın adı
Çıkacak belki de eski kör kadı
Bakın bitili başlar bürüklendi hep

Mademki segersin berduşu
Niyazi gel çıkart kırktan kırk beşi
Erkekler meyhane ... kuşu
Evde karıları kırıklandı hep

- 8 -

Deryayı elemde açmış yelkeni
Avare kaptanın bir gemisiyim
Derde tüccar yapmış talihim beni
Dert satan bakkahn müşterisiyim

Ne ziyanlar çektim hilekârlardan
Sonunda ayrıldım sevdiğim yârdan
İnsanlar saklanın sapıtmışlardan
Ben sapıtmışların baş delisiyim

Niyazi dertlinin bu çektikleri
Dünyaya geldiği ilk günden beri

Hesap olmaz gelip giden serseri
Ben de aklan asrın serserisiyim

- 9 -

Şekva etmem senin zulmüne sabır
Sefil çeşmin yaşı dinmedi bir gün
Hangi dala konsa kurumaktadır
Gönül sağlam dala konmadı bir gün
Bir insaf bilmezim düştüm izine
Beni görse perde çekti yüzüne
Hep aldandı rasgelenin sözüne
Ben ne söyledimse kanmadı bir gün

Hem sevdi hem verdi hüsnüne paye
Kâh zulme yeltendi kâh iftiraya
Kâh selâm verse de sanki semaya
Uçtu alçaklara inmedi bir gün
Yokmuş oynaklıkta hiç bir benzeri
Güle davet etti kem serçeleri
Şimdi bir hikâye o günden beri
Ben de aşk ateşi sönmedi bir gün

Bir kısmı efendi kimi oldu bey
Kiminin altında birer arap tay
Neylesin zavallı Niyazi Ersoy
Topal beygir olsun binmedi bir gün.

- 10 -

Eve bir kedi getirdik
Faydası yok zararı var
Kurban kestik et yedirdik
Faydası yok zararı var
Uykuya yatar kasdine
Dedemin namaz postuna
İşer kilimin üstüne
Faydası yok zararı var

Köşede gamsız oturur
Bize çok ziyan getirir
Helkeye burnun batırır
Faydası yok zararı var
Evde bağrım yareler
Ev halkımız biçareler
Halıyı kesti fareler
Faydası yok zararı var

Çocuklara ders okutmaz
Bize uyku da uyutmaz
Senede bir fare tutmaz
Faydası yok zararı var
Sevgisi yok sevilmedi
Bu hayırsız hain kedi
Güvercinlerimi yedi
Faydası yok zararı var

Efendisi boş sekinin
Tam düşünüdür zevkinin
Niyazi der bu kedinin
Faydası yok zararı var.

(BITTİ)

Halk Oyunlarını Derleme Gezileri

Yazan: Bora HİNÇER

«Türk Halk Oyunlarını Yaşatma ve Yayma Teşisi», önümüzdeki yıllar içinde yapacağı halk oyunları bayramları için memleketimizin çeşitli bölgelerine ilmi geziler hazırlanmış bulunmaktadır.

Arifiye Öğretmen Okulu tarih öğretmeni Kırcıoğlu M. Fahrettin, Artvin, Kars ve Ardahan bölgesini adım adım taramış, bu havalide ki halk oyunlarını, muskilerini, giyim ve çalgılarını tesbit etmiştir.

İkinci geziye Ahmet Kutsi Tecer, Halil Bedi Yönetken ile film ve ses alma teknisyeni Vasif Güröney katılmıştır. Heyet gezdiği yerlerde şu oyunları tesbit etmiştir.

- 1 — Bolu'da Mudurnu Meşelisi.
- 2 — İnebolu'da İnebolu Heyamola oyunu. Bu oyun iki sıralıdır. 8-10 kişi altta, 8-10 kişi de onların omuzlarına çıkarak oynanmaktadır Sadi Yaver Ataman'ın Çaycuma'da tesbit ettiği ve resimde görüldüğü gibi.
- 3 — Kastamonu'da kız erkek karışık oyunlar.
- 4 — Sinop Çırdak ve Heyamol oyunu. Bu oyun çocuk oyunu haline gelmiştir. Üç çocuk kendi yaptıkları oyuncak bir gemile oynamaktadır.
- 5 — Tokat'ta Leveke köyünde yeni bir oyun derlenmiştir. On oyuncu davul zurna eşliğile oynamaktadır.
- 6 — Yozgat'ta Kadın Halayı tesbit edilmiştir. Sekiz kız ve bir defçiden müteşekkildir.
- 7 — Yozgat'ın Bayat Viran köyü kız topluluğu. Türkü söyleyerek oynamaktadır.
- 8 — Kırşehir'in Mucur Koca Oyunu. Müzikli halk opereti tarzında konulu bir oyun.
- 9 — Çankırı'nın Sohbet Topluluğu. 22 kişilik.
- 10 — Çankırı'nın Kurşunlu oyun topluluğu. İlmî Heyet, bütün bu halk oyunu topluluklarının filmlerini çekmiş, seslerini banda almıştır.

MİLLETLERARASI I. TÜRK S. KONGRESİ

Evelki ay Ankara'da toplanan Milletlerarası I.

Çaycuma'da iki sıralı Heyamol oyunu oynayanlar (1942 de)

Türk Sanatları Kongresi, büyük ilgi toplamıştır. Kongreye 23 devlet, 40 ilim adamı ile katılmıştır. Ayrıca 30 kadar Türk bilim adamı da bu kongreye iştirak etmiştir.

Kongreyi hazırlayan Türk ve İslâm Sanatları Tarihi Enstitüsünü bu hayırlı teşebbüsünden dolayı tebrik ederiz. Tarih, sanat, arkeoloji ve etnoğrafya hakkındaki tebliğlerle müphem birçok olayın üzerindeki perdeler aralanmıştır.

TMGT'NİN BİR TEŞEBBÜSÜ

Türkiye Millî Gençlik Teşkilâtı bir Folklor Komisyonu kurarak, folklor araştırmaları çalışmasına başlamaya karar vermiştir. Bu arada 14 Kasım 1959 günü Büyükparmakkapı, Tel sokak, no 4 Beyoğlu'daki merkezinde bir toplantı yapmış, bu toplantıya Saygun, Tecer, Çağlar, Güney, Yönetken, Hınçer, Baltacıoğlu, Özbel ve Ataman'ı çağırılmıştır. Bu toplantıda gündem gereğince bir Folklor Enstitüsü kurulması teşebbüsleri için yabancı memleketlerdeki enstitü bünyelerinin, gelir kaynaklarının incelenmesi ve bir rapor hazırlanması, bir uçtan da heray teşkilât merkezinde folklorla ilgili bir konferans verilmesi karar altına alınmıştır.

Padişah'ın Seyahati

Derliyen: Mehmet BAHÇECİ

Anlatan: İbrahim Keskin. Nerelidir: Gediz'in Yenicarmatçuk köyünden. Yaşı: 60. Nereden dinlediği: Küçükken ninesinden dinlemiş.

Padişah bir gün vezirini yanına alarak geziye çıkmış vezirine demiş ki:

— Gezdiğimiz yerlerde ne konuşulursa sen onları bir bir yazacaksın.

Vezir verilen her vazifeyi yapacağını söylemiş. Memleketi gezmeğe başlamışlar. Bir çok yerler gezdikten sonra küçük bir kasabaya varmışlar. Kasabaya girerken dere kenarında deri yıkanan bir ihtiyara padişah selâm vermiş:

— Selâmünaleyküm piripak, demiş.

İhtiyar da:

— Aleyküm selâm pirişah

Demiş. Padişah:

— Geç kalmışsın ya?

— Er davrandım emme ellere yaradım.

— Altıyı ne yaptın?

— On iki yaptım

DAĞDAKI, BAĞDAKI

Yazan: Doğan NADİ

New-York Valisinin bitmez tükenmez akrabasından bir Rockefeller, Parise konmuş ve otele eşyasını bırakır bırakmaz, doğruca, Olympe isimli Yunan lokantasına giderek, çıplak ayakla oynanan bir çiftetelli seyretmiş.

Bu haberi veren Paris gazetesi «çiftetelli» kelimesine ilâve ediyor: Yunan dansı.

Hummmmm... anlaşılan bizim Karagözden sonra, şimdi de, çiftetellimiz tabiiyet değiştirme yoluna girmiştir.

Yunanlı dostlarımıza şaşmamak kabil değil. İllâ, her şeyin üstüne bir «Yunan» damgası vurma sevdasından kendilerini bir türlü kurtaramıyorlar.

Onlara göre, meselâ, karasularımızdaki balıklar da Yunanlıdır. Hattâ, buradaki ekalliye «Rum» dememize kızarlar da, kendileri, Batı Trakyadaki ırkdaşlarımıza «Müslüman Yunanlılar» demekte tereddüt etmezler.

Anladık. Milliyetçiliğin bir çok aşırı tezahürleri görmüştür ama, koskoca bir Tarihe sahip çıkmak da olur mu, canım?

— Bir kaz yollasam yolarımın?

— Erbabıyım, demiş.

Bu konuşmadan sonra padişah kasabada kalmıyarak saraya dönmüşler. Bir gün dinlendikten sonra padişah vezirinden yazdığı defteri istemiş. Vezir defteri getirip seyahatin başında sonuna kadar ne yazmışsa okumaya başlıyor. Küçük bir kasabaya girmeden ihtiyarla konuşmalarını okurken padişah dur, diyor. Vezir duruyor. Padişah vezirine: «Burada ben ihtiyarla konuştum.» Selâmünaleyküm piri pak» dedi. «Aleyküm selâm pirişah» dedi. «Geç kalmışsın ya» dedim. «Er davrandım emme ellere yaradım» dedi. «Altıyı ne yaptın» dedim oniki yaptım» dedi. «Bir kaz göndersen yolarımın» dedim. «Erbabıyım» dedi. Bu konuşmadan ne anladığını padişah vezire sormuş. Vezir düşünmüş, kaşınmış bu konuşma ile ne anlattıklarını bir türlü bilememiş. Vezir cevap veremeyince padişah hiddetlenmiş. Vezirine dönerek:

— Benim yanımda bunca senedir vezir olda şu konuşmanın nedemek olduğunu anlayama yazık sana, yazık. Sana on gün zaman verecem. Ya bunun cevabını verirsin veyahut ta kellen gider.

Kellesinin gideceğini duyunca vezirin etekleri tutuşmuş. Neyapacağını şaşırılmış. «Ya on gün içinde cevabını öğrenip gelmezsem» diye yola koyulmuş. Her önüne gelene padişahla ihtiyarın konuşmalarını anlatmış. Bu konuşma ne anlatıldığını sormuş. Hiç biri de cevap verememiş. Günler geçtikçe vezir meredeyse delirecekmiş. En nihayet birisi «Arkadaş sen bunun cevabını yine o ihtiyardan öğrenebilirsin» diyor. Vezir hemen yola koyuluyor. İhtiyarın yanına varıyor:

— Selâmünaleyküm piripak

— Aleyküm selâm

— Geç kalmışsın ya

— Ne yapam artık ihtiyarladım. Diyor. Vezirin canı sıkılıyor. Padişahın söylediğinin aynısını söylediği halde ona

Bize gelen
KITAPLAR

2053

★ İbrahim Aczi Kendi: «Mevlâna ve Ruhu Mesnevi». Mesnevi Şerif'in birinci cildinin birinci kısmının şerhleri, diğer şerhlerde çıkan tevil ve tâbirlere karşı izahlar. Muharririn, Postane arkası, No. 37, Konya, adresinden edinilir. 16,5 X 12 boyunda, 64 sayfa, 150 kuruş.

★ Seyfettin Şimşek: «Mecaz ve Argo Lûgatçesi». Okay Yayınevi, Nuruosmaniye Caddesi, İstanbul. No. 2-3. İki kitap bir arada. 20 X 12 boyunda, 64 sayfa, 2 lira.

★ Kemal Kaya: «Dev Kayaları». Kuzey ülkeleri masallarından çeviriler. Varlık Çocuk Klâsikleri: 4. 17 X 12 boyunda, 64 sayfa, 1 lira.

★ M. Zeki Gülsoy: «Sütçü Kız». Seçilmiş Ezop (Aesopos) masalları. Varlık Çocuk Klâsikleri: 5. 16,5 X 12 boyunda, 64 sayfa, 1 lira.

★ H. G. Wells-Ziya İshan: «Kısa Dünya Tarihi». Başlangıçtan 1946 ya kadar. Varlık Yayınları, Faydalı Kitaplar: 16. 5 X 12 boyunda, 328 sayfa, 5 lira.

★ Dostoyevski — Nihâl Yalaza Taluy: «Amcanın Rüyası». Roman. Varlık

Büyük Cep Kitapları: 135. 16,5 X 12 boyunda, 128 sayfa, 2 lira.

★ Cesare Pavese — Nermin Türkmen: «Çıplak Modeller». Roman. Varlık Büyük Cep Kitapları: 136. 16,5 X 12 boyunda, 112 sayfa, 2 lira.

★ Kırcıoğlu M. Fahrettin: «Edebiyatımızda Kars». İkinci Kitap. 1877 tarihinden 1920 ye kadar Kars hakkında yazılan şiir ve yazılar. 24 X 17 boyunda, 184 sayfa, 8 lira.

★ Halûk Y. Şehsuvaroğlu: «Tarihçi Göziyle Atatürk». Atatürk'ün hayat ve hâtralarına ait vesikalar. Varlık Büyük Cep Kitapları: 140. 16,5 X 12 boyunda, 80 sayfa, 2 lira.

★ Aşık Dursun Cevlânî: «Daha Daha Nelerim Var». iirler. Eser Cevlânî'nin Çalışkanlar Mahallesi, Kireç Ocağı 3. Nu. 755/3, Altındağ — Ankara adresinden edinilir. 20 X 14 boyunda, 90 sayfa, 250 kuruş.

★ Aşık Döne Sultan — Aşık Dursun Cevlânî: «Bülbüller». Aşık Döne Sultan'ın şiirleri ve Aşık Dursun Cevlânî ile imtihanı. Aşık Cevlânî'nin adresinden edinilir 32 sayfa, 150 kuruş.

verilen cevapları alamıyor ve soruyor. — Babalık bir zamanlar padişah geldi. İhtiyar:

— Evet evlâdım,

— Ona başka türlü cevap verdin, ben aynen söylediğim halde bana başka türlü cevap verdin. Halbuki onun yanındaki vezir benim.

— Evet evlâdım. O zaman öyle icabetti.

— Peki bu bunların mânası nedir, bana söyler misin?

— Hayır söyliyemem.

— Allah aşkına söyle! Ne istersen vereyim. Yalnız bunların manasını bana söyle.

— Diyordun. Vezir yalvara yakara ihtiyarın yüz sarı liraya gönlünü ediyor.

— Padişah bana selâm verdi. Ben selâmımı aldım. «Geç kalmışsın ya» dedi. Ben de «er davrandım emme ellere

yaradım» dedim. Bunun mânası şu: Benim çocuklarımın hepsi kız oldu erken evlendiğim halde oğlan çacugum olmadı. Kızları da ele verdim. Sonra padişah «Altıyı ne yaptın» dedi. Ben de: «Oniki yaptım» dedim. Bunun mânası da şu: Altı kızım oldu. Altı koca buldum. Hepsi oniki oldu. Sonra padişah «Bir kaz göndersem yolar mısın» dedi. «Erbabıyım» dedim. Bu da şu: Padişah seni buraya göndermiş. Yüz liramı aldım. İşte kaz da sensin.

Vezir kazlığına kızmayıp öğrendim; idamlıktan kurtulduğum diye sevincek padişahın yanına geliyor. Padişah «Öğrendin mi?» diye soruyor. Vezir de:

— Öğrendim padişahım

— Tabii yüz sarı lira verdin de öğrendin değil mi? diyor.

Vezir de idamlıktan kurtulduğu için padişahın ayaklarına kapanıyor.

Arastirmalar:

Türkçe Şiir Yazan Ermeni şairler

Yazan: İhsan HİNÇER

Dergimizin birinci cildinin 13. ve 17. sayılarında yayınlanan Raci Damacı'nın iki yazısında General Valeryan Girigoriviç Medetof'un, Mirzacan Bey mahlasile yazdığı halk şiiri tarzındaki eserlerinden güzel örnekler verilmişti.

Değerli halk edebiyatı tarihçisi ve folklorcu Mehmet Halit Bayrı da, bana, zaman zaman Ermeni şairlerinin çok güzel halk edebiyatı tarzında yazılmış şiirlerine rasladığını söyler, Tünel havalisinde bir papazın bu şiirleri itina ile toplamış olduğunu, bir defa gidip bizzat gördüğünü anlatırdı.

Bir inceleme sırasında ermenice Jamanak gazetesinde tanışmış olduğum Vartan Ozinoğlu'na, halk şiiri tarzında yazılan eserleri toplayan kim olduğunu tanıyıp tanımadığını sordum. Bana bir hafta sonra bazı bilgiler verdi. Buna göre, bundan beş altı yıl kadar önce ölen Toros Azadyan isimindeki papas, Karaköy'de Tünel'in yanındaki Billür sokağında bulunan Gülhan'daki bürosunda tertipleştiği kitaplığında Ermeni şairlerin Türkçe yazdığı bütün şiirleri toplamıştır. Bunlar, vefat ettikten sonra eşine devredilmiştir. Halen bu konu ile genç bir ressam olan Berç Erziyan da meşgul olmaktadır.

Türkçe şiir yazan Ermeni şairlerden bazılarının biyografileri ve eserlerinden örnekler veriyorum.

İZ'ANİ: Kayseri'de 1817 tarihinde dünyaya gözlerini açmış, 1889 da ölmüştür. Asıl adı Hacı Mıgırdıç'tır. Halk ve divan şiiri tarzlarını kullanmıştır. İşte bir dördlüğü:

Hasret ile fıryad idub çekmekteyim ah meded
Hayıf ömrüm boşa geçti dünyada ey ah meded

Ey İz'ani aç gözünü kimseden yoktur vefa
Senden gayri sahibim yok yaradan Allah meded.

★
LÜTFİ: 1863 yılında Diyarbakır'da doğmuştur. Asıl adı Hagop'tur. Şiirlerinden iki beyiti aşağıya ahıyoruz:

Güzel sevsin o piri köhne kim ömrü civan ister
Lebin emsin o aşık kim hayatı cavidan ister
Rayegân düktüm tehi aşkında eşki çeşmimi
Aldanur bir tıfılsın zan ittim incüye seni

Lütfi'nin bu iki beyti 1905 yılında yayınlanan Zağlık adlı onbeş günlük mecmuuda çıkmıştır.

AZNAVUROĞLU: İstanbul'da doğmuştur. 17. yüzyılda yaşamış, 1660 yılı haziranının 14 cü cumartesi günü vuku bulan İstanbul'un büyük yangınlarından birini destanlaştırmıştır.

İstanbul'da yangın olduğu sene
Fırınlardan ekmek alınmaz oldu
Cümle yanan yere derler virane
Çarşaların adı ağıtmaz oldu

Haliün santa malım yay hıdır nebi
Yangından ağlaşır cümle halk hepi
Yangın oldu bu kıtlığın sebebi
Hep külli cümle şey bulunmaz oldu

Yakın geldi yüreğimin paresi
Açık galdı İstambokun yarısı
Hep onguldu cümle zulüm yaresi
Yangının yaresi ontulmaz oldu

Yangın değil bu zulumdur bilesin
Gendini pak edip kalmın sevesin
Çıkarılmışler çeşmelerin lülesin
Bu insanla yesgad olunmaz oldu

Yangın değil zulumdur İstambola
Yangını görenler gelmedi yola
Meğer şimden sonra karanlık ola
Deyerler ki güneş görünmez oldu

Dört bölüden bir bölüğe dayandı
... .. cümle âlem boyandı
Memede ki maksım beşikde yandı
Yananların leşi sayılmaz oldu

Aznavuroğlu der kalmadı arım
Göyge direk oldu ah ile zarım
Güler üzülü melek simalı yarım
Yakına geleli görünmez oldu

Bu parça 1678-1681 yıllarında İstanbul'da yazılan elyazması bir eserden çıkarılmıştır. Eser halen Amerika'da olan Harutyun Kürdyan'da bulunmaktadır. Bu şiir aynı zamanda İstanbul'da 1952 de çıkan Astğrapet dergisinin 10. sayısında basılmıştır.

Geçenlerde, Şarkışla'nın Emlek bucağının Üyük köyünden İstanbul'a gelen Aşık Ali İzzet Özkan da, Sivas'ın Ulaşlı köyünde 150 yıl kadar evel yaşayan Misak'ın Aşık Niyazi muhlasile çok güzel halk şiirleri yazdığını ve bunların kendisindeki yazmalarda olduğunu söylemektedir.

Vartan Ozinoğlu, Prof. Fuat Köprülü'nün de bundan yıllarca evel Toros Azadyan'ı Gülhan'da ziyaret ettiğini ilâve etmektedir.

ŞOĞUK ALGINLIĞI

BAŞLANGICINDA **OPON** ALMAK FAYDALIDIR!

OPON baş, diş, adale, sinir, lumbago ağrılarını teskin eder. Bayanların muayyen zamanlardaki sancı ve rahatsızlıklarında faydalıdır.

BÜTÜN
AĞRILARA
KARŞI

OPON

günde 6 tablete kadar alınabilir

Yıllık abonesi 6,
altı aylık abonesi 3
Liradır.
Yurd dışı senelik abone
2 dolardır.

TÜRK
FOLKLOR
ARAŞTIRMALARI

Basılmıyan yazılar
istenince geri gönderilir
Adres değiştirmelerde
ücret alınmaz.
Ekicigil Basimevi

Yazı İşlerini Filleren İdare Eden Mes'ul Müdür: İ. HİNÇER

Adres: Yeşildirek, Sultanmektebi Sokak, No. 17, İstanbul

«TÜRK FOLKLOR (= HALKBİLGİSİ) DERNEĞİ» NİN YAYIM ORGANIDIR.

Araştırmalar:

Türkçe Şiir Yazan Ermeni şairler

Yazan: İhsan HİNÇER

Dergimizin birinci cildinin 13. ve 17. sayılarında yayınlanan Raci Damacı'nın iki yazısında General Valeryan Girigorivç Medetof'up, Mirzacan Bey mahlasile yazdığı halk şiiri tarzındaki eserlerinden güzel örnekler verilmiştir.

Değerli halk edebiyatı tarihçisi ve folklorcu Mehmet Halit Bayrı da, bana, zaman zaman Ermeni şairlerinin çok güzel halk edebiyatı tarzında yazılmış şiirlerine rastladığımı söyler, Tünel havalisinde bir papazın bu şiirleri itina ile toplamış olduğunu, bir defa gidip bizzat gördüğünü anlatırdı.

Bir inceleme sırasında ermenice Jamanak gazetesinde tanışmış olduğum Vartan Ozinoğlu'na, halk şiiri tarzında yazılan eserleri toplayanın kim olduğunu tanıyıp tanımadığını sordum. Bana bir hafta sonra bazı bilgiler verdi. Buna göre, bundan beş altı yıl kadar önce ölen Toros Azadyan ismindeki papas, Karaköy'de Tünel'in yanındaki Billür sokağında bulunan Gülhan'daki bürosunda tertiplemediği kitaplığında Ermeni şairlerin Türkçe yazdığı bütün şiirleri toplamıştır. Bunlar, vefat ettikten sonra eşine devredilmiştir. Halen bu konu ile genç bir ressam olan Berç Erziyan da meşgul olmaktadır.

Türkçe şiir yazan Ermeni şairlerden bazılarının biyografileri ve eserlerinden örnekler veriyorum.

İZ'ANİ: Kayseri'de 1817 tarihinde dünyaya gözlerini açmış, 1889 da ölmüştür. Asıl adı Hacı Miğirdiç'tir. Halk ve divan şiiri tarzlarını kullanmıştır. İşte bir dördlüğü:

Hasret ile fıryad idub çekmekteyim ala meded
Hayıf ömrüm boşa geçti dünyada ey ah meded

Ey İz'ani aç gözünü kimseden yoktur vefa
Senden gayri sahibim yok yaradan Allah meded.

★
LÜTFİ: 1863 yılında Diyarbakır'da doğmuştur. Asıl adı Hagop'tur. Şiirlerinden iki beyiti aşağıya ahyorum:

Güzel sevsin o piri köhne kim ömrü civan ister
Lebin emsin o aşık kim hayatı cavidan ister
Rayegan dökttüm tehi aşkımda eşki çeşmimi
Aldanur bir tufilsin zan ittim incuye seni

Lütfi'nin bu iki beyiti 1905 yılında yayınlanan Zağak adlı onbeş günlük mecmuada çıkmıştır.

AZNAVUROĞLU: İstanbul'da doğmuştur. 17. yüzyılda yaşamış, 1660 yılı haziranının 14 cü cumartesi günü vuku bulan İstanbul'un büyük yangınlarından birini destanlaştırmıştır.

İstanbul'da yangın olduğu sene
Fırınlardan ekmek alınmaz oldu
Cümle yanan yere derler virane
Çarşıların adı ağnımaz oldu

Halim santa malım yay hıdır nebi
Yangından ağlaşır cümle halk hepi
Yangın oldu bu kithgün sebebi
Hep külli cümle şey bulunmaz oldu

Yakın geldi yüreğimin paresi
Açık kaldı İstambolun yarusı
Hep onguldu cümle zulum yaresi
Yangının yaresi ontulmaz oldu

Yangın değil bu zulumdur bilesin
Gendini pak edip kalmin sevesin
Çıkarmışler çeşmelerin lülesin
Bu insanla yegad olunmaz oldu

Yangın değil zulumdur İstambola
Yangını görenler gelmedi yola
Meğer şimden sonra karanhg ola
Deyerler ki güneş görenmez oldu

Dört bölüğüden bir bölüğe dayandı
..... cümle âlem boyandı
Memedeki maksım beşikte yandı
Yananların leşi sayılmaz oldu

Aznavuroğlu der kalmadı arım
Gövrge direk oldu ah ila zarım
Güler üzülü melek simalı yarım
Yakına geleli görünmez oldu

Bu parça 1678-1681 yıllarında İstanbul'da yazılan elyazması bir eserden çıkarılmıştır. Eser halen Amerika'da olan Harutyun Kürdyan'da bulunmaktadır. Bu şiir aynı zamanda İstanbul'da 1952 de çıkan Astgırapet dergisinin 10. sayısında basılmıştır.

Geçenlerde, Şarkışla'nın Emlek bucağının Üyük köyünden İstanbul'a gelen Aşık Ali İzzet Özkan da, Sivas'ın Ulaş köyünde 150 yıl kadar evel yaşayan Misak'ın Aşık Niyazi muhlasile çok güzel halk şiirleri yazdığını ve bunların kendisindeki yazmalarda olduğunu söylemektedir.

Vartan Ozinoğlu, Prof. Fuat Köprülü'nün de bundan yıllarca evel Toros Azadyan'ı Gülhan'da ziyaret ettiğini ilâve etmektedir.

SOĞUK ALGINLIĞI

BAŞLANGICINDA **OPON** ALMAK FAYDALIDIR!

OPON baş, diş, adale, sinir, lumbago ağrıları teskin eder. Bayanların muayyen zamanlardaki sancısı ve rahatsızlıklarında faydalıdır.

BÜTÜN
AĞRILARA
KARŞI

OPON
günde 6 tablete kadar alınabilir

FAAL 0-57

Yıllık aboneli 6,
altı aylık aboneli 3
Liradır.
Yurd dışı senelik abone
2 dolardır.

**TÜRK
FOLKLOR
ARAŞTIRMALARI**

Basılmayan yazılar
istenince geri gönderilir
Adres değiştirmelerde
ücret alınmaz.
Ekicigil Basımevi

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Mes'ul Müdür: İ. HİNÇER

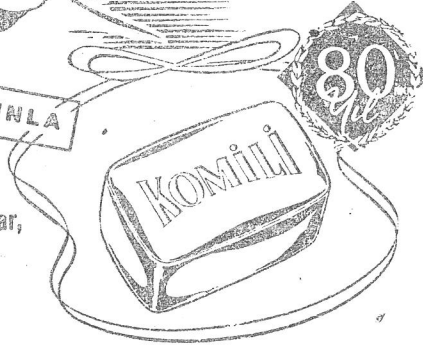
Adres: Yeşildirek, Sultanmektebi Sokak, No. 17, İstanbul

«TÜRK FOLKLOR (= HALKBİLGİSİ) DERNEĞİ» NİN YAYIM ORGANIDIR.

Yalnız
artistlerin
değil
sizin
cildiniz de

BU SABUNLA

güzelleşir
Kadife gibi yumuşar,
Taze, temiz ve
Cazibeli olur

Beta
fazlı

KOMİLİ

TUVALET SABUNU

Daha iyi...Daha ucuz...

Sabun bitinceye kadar kokusu devam eder.

Necmi Komili Tel. 220796 İSTANBUL

ÖMÜR
BOYUNCA
AYLIK
GELİR

VAKIFLAR BANKASI

Senesonda ve senebaşında

2 6 2
kişiye Daireli Apartmanın
tamamı

45

Apartman Dairesi

ayrıca

1.300.000 TL

cem'an

3.100.000 TL

TÜRKİYE

BANKASI

paranızın...
istikbalinizin emniyeti

1959

4 MİLYON LIRA !

Çekilişler :

İKRAMİYE PLANI:
TAMAMI PARA

27 Nisan

27 Haziran

27 Ağustos

27 Ekim

27 Aralık

T. C.

Z İ R A A T
B A N K A S I

Vâdeli tasarruflarda
her 50 liraya, vâdesiz
tasarruflarda her 100
liraya bir kur'a
numarası

DOLMAKALEMINİZİN
ÖMRÜNÜ UZATAN
EN SAF MÜREKKEP

Skrip

mürekkep

alırken

bir şişe

mürekkep ver

demeyiniz

bir şişe

Skrip

isteyiniz

- SKRİP, her marka dolmakalemin daha kolay ve daha temiz yazmasını sağlar... tutukluk yapmaz ve derhal kurur... pıhtılaşmaz ve tortu bırakmaz
- SKRİP, piyasanın en zengin renk çeşidini sizlere takdim etmektedir: sabit kırmızı - kraliyet mavisi - yakanır mavi - deniz mavisi - mavi-siyah - yeşil - yakanır mor - siyah ve kahverengi

Türkiye Umumi Müessili **KOÇ TİCARET T.A.Ş.** (Büro Levazımı Şubesi)
Skrip bütün kırtasiyecilerde satılır
